

Oczywiście

$$\xi_{nm} = 0 \quad \text{dla} \quad n < m.$$

Oznaczmy przez A macierz główną układu (U).

DEFINICJA 1. Jeżeli przy pewnym ciągu $\{u_n\}$ istnieje taka liczba skończona u , że

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \sum_{m=0}^n a_{nm} u_m = u,$$

to powiadamy, że ciąg $\{u_n\}$ jest *limitowalny do u metodą A* , lub krócej: *A -limitowalny do u* .

TWIERDZENIE MAZURA (zob. [1]). Na to, by dla danego ciągu $\{c_n\}$ i dla każdego ciągu $\{u_n\}$ A -limitowalnego szereg $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$ był zbieżny, potrzeba i wystarcza, by

1. szereg $\sum_{n=0}^{\infty} c_n \xi_n$ był zbieżny,
2. przy ustalonym m ($m = 0, 1, \dots$) każdy z szeregów $\sum_{n=0}^{\infty} c_n \xi_{nm}$ był zbieżny,
3. istniała taka liczba rzeczywista dodatnia K , że

$$\sum_{r=0}^n \left| \sum_{k=0}^{n-r} \xi_{r+k,r} c_{r+k} \right| < K \quad \text{dla} \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

DEFINICJA 2. Ciąg $\{u_n\}$ nazywa się *limitowalny do u metodą Eulera i Knoppa rzędu $q > 0$* , lub krócej: *metodą (E, q)* , jeżeli istnieje taka skończona liczba u , że

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{(q+1)^n} \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} q^{n-k} u_k = u.$$

Oznaczmy

$$(1) \quad a_{nk} = \frac{1}{(q+1)^n} \binom{n}{k} q^{n-k} \quad (k = 0, 1, 2, \dots, n; n = 0, 1, 2, \dots).$$

Wykażemy wpieryw, że dla tej metody zachodzą wzory

$$(2) \quad \begin{aligned} \xi_n &= 1 \quad (n = 0, 1, 2, \dots) \\ \xi_{nm} &= (-1)^{n-m} \binom{n}{m} \left(\frac{q+1}{q} \right)^m q^n \quad (n \geq m). \end{aligned}$$

Wzór pierwszy wynika wprost z definicji $\{\xi_n\}$ i ze wzoru (1). Dla wykazania prawdziwości wzoru drugiego wyprowadzimy najpierw wzór

$$(3) \quad \sum_{p=0}^{n+1-m} (-1)^p \binom{m+p}{p} \binom{n+1}{n+1-p-m} = 0,$$

($n \geq m \geq 0$; n, m całkowite).

Otóż dla $n \geq m$, $|x| < 1$ mamy

$$\sum_{k=0}^{\infty} (-1)^k \binom{m+k}{k} x^k = \frac{1}{(1+x)^{m+1}},$$

$$\sum_{k=0}^{\infty} \binom{n+1}{k} x^k = \sum_{k=0}^{n+1} \binom{n+1}{k} x^k = (1+x)^{n+1};$$

stąd

$$\left[\sum_{k=0}^{\infty} (-1)^k \binom{m+k}{k} x^k \right] \left[\sum_{k=0}^{\infty} \binom{n+1}{k} x^k \right] = \sum_{k=0}^{\infty} \binom{n-m}{k} x^k$$

albo

$$\sum_{k=0}^{\infty} \left[\sum_{p=0}^k (-1)^p \binom{m+p}{p} \binom{n+1}{k-p} \right] x^k = \sum_{k=0}^{\infty} \binom{n-m}{k} x^k.$$

Porównując współczynniki przy x^{n-m+1} , występujące w obu powyższych szeregach, otrzymamy wzór (3).

Udowodnimy teraz drugi ze wzorów (2). Jeżeli $n = m$, to wobec tego, że $\xi_{km} = 0$ dla $k < m$, m -te równanie układu (U) redukuje się do równania $a_{mm}\xi_{mm} = 1$, skąd wobec (1) otrzymujemy $\xi_{mm} = (q+1)^m$, a więc wzór jest prawdziwy dla $n = m$. Załóżmy teraz, że jest on prawdziwy dla pewnego $n \geq m$. Wykażemy jego prawdziwość dla $n+1$. I tak, z definicji ciągu $\{\xi_{nm}\}$ wynika, że

$$\sum_{p=0}^{n+1-m} a_{n+1, m+p} \xi_{m+p, m} = 0,$$

a więc na mocy (1) i założonej prawdziwości wzoru dla $n \geq m$ mamy

$$q^{n+1} \left(\frac{q+1}{q} \right)^m \sum_{p=0}^{n-m} (-1)^p \binom{m+p}{p} \binom{n+1}{m+p} + \xi_{n+1, m} = 0.$$

Ale na mocy (3)

$$\sum_{p=0}^{n-m} (-1)^p \binom{m+p}{p} \binom{n+1}{m+p} + (-1)^{n+1-m} \binom{n+1}{m} = 0;$$

wobec tego

$$-(-1)^{n+1-m} \binom{n+1}{m} \left(\frac{q+1}{q}\right)^m q^{n+1} + \xi_{n+1,m} = 0,$$

skąd ostatecznie

$$\xi_{n+1,m} = (-1)^{n+1-m} \binom{n+1}{m} \left(\frac{q+1}{q}\right)^m.$$

Przez indukcję wnosimy, że drugi ze wzorów (2) jest prawdziwy dla wszelkich $n \geq m$.

TWIERDZENIE. Niech $\{u_n\}$ będzie ciągiem limitowalnym metodą (E, q) , $q > 0$. Warunkiem koniecznym zbieżności szeregu $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$ jest

$$(4) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} \leq 1/(2q+1),$$

a dostatecznym

$$(5) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} < 1/(2q+1).$$

Dowód. W dowodzie dostateczności oprzemy się na założeniach 1-3 twierdzenia Mazura, a dla wykazania warunku (4) — na znanych własnościach szeregów potęgowych.

Z uwagi na wzory (2) założenia twierdzenia Mazura przybiorą dla metody (E, q) postać następującą:

1'. Szereg $\sum_{n=0}^{\infty} c_n$ jest zbieżny.

2'. Każdy z szeregów $\sum_{n=m}^{\infty} (-1)^n \binom{n}{m} q^n c_n$ jest zbieżny przy $m = 0, 1, 2, \dots$

3'. $\sum_{r=0}^n \left| \sum_{k=0}^{n-r} (-1)^k \binom{r+k}{r} q^k (q+1)^r c_{r+k} \right| < K, \quad n = 0, 1, 2, \dots$

Z (5) wynika, że warunki 1' i 2' są spełnione. Wykażemy, że i warunek 3' jest spełniony. Zauważmy najpierw, że

$$\binom{r+k}{r} \frac{q^k}{(2q+1)^k} < \sum_{k=0}^{\infty} \binom{r+k}{r} \left(\frac{q}{2q+1}\right)^k = \left(\frac{2q+1}{q+1}\right)^{r+1}.$$

Mamy stąd

$$\begin{aligned}
 & \sum_{r=0}^n \left| \sum_{k=0}^{n-r} (-1)^k \binom{r+k}{r} q^k (q+1)^r c_{r+k} \right| \leq \\
 & \leq \sum_{r=0}^n \sum_{k=0}^{n-r} \binom{r+k}{r} \left(\frac{q}{2q+1} \right)^k (q+1)^r (2q+1)^k |c_{r+k}| < \\
 & < \sum_{r=0}^n \sum_{k=0}^{n-r} \left(\frac{2q+1}{q+1} \right)^{r+1} (q+1)^r (2q+1)^k |c_{r+k}| = \\
 & = \frac{2q+1}{q+1} \sum_{r=0}^n \sum_{k=0}^{n-r} (2q+1)^{r+k} |c_{r+k}| = \frac{2q+1}{q+1} \sum_{r=0}^n \sum_{k=r}^n (2q+1)^k |c_k| < \\
 & < \frac{2q+1}{q+1} \sum_{r=0}^n \frac{1}{(r+1)^2} \sum_{k=r}^n (k+1)^2 (2q+1)^k |c_k|.
 \end{aligned}$$

Ale przy założeniu (5) szereg $\sum_{k=0}^{\infty} (k+1)^2 (2q+1)^k c_k$ jest zbieżny, gdyż

$$\overline{\lim}_{k \rightarrow \infty} \sqrt[k]{(k+1)^2 (2q+1)^k |c_k|} = (2q+1) \overline{\lim}_{k \rightarrow \infty} \sqrt[k]{(k+1)^2 |c_k|} < (2q+1) \frac{1}{2q+1} = 1.$$

Mamy więc

$$\begin{aligned}
 & \sum_{r=0}^n \left| \sum_{k=0}^{n-r} (-1)^k \binom{r+k}{r} q^k (q+1)^r c_{r+k} \right| < \\
 & < \frac{2q+1}{q+1} \sum_{r=0}^{\infty} \frac{1}{(r+1)^2} \sum_{k=0}^{\infty} (k+1)^2 (2q+1)^k |c_k| = K \quad (n = 0, 1, 2, \dots).
 \end{aligned}$$

Warunek 3' jest więc spełniony. Udowodniliśmy tym samym drugą część twierdzenia.

Udowodnimy obecnie, że jeżeli

$$\overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} > \frac{1}{2q+1},$$

to istnieje taki ciąg $\{u_n\}$ limitowalny (E, q) , $q > 0$, że szereg $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$ jest rozbieżny. Przypuśćmy, że

$$\frac{1}{2q+1} < \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} < \frac{1}{q+1}.$$

Wtedy istniałaby taka liczba $0 < \varepsilon < 1$, że

$$(6) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} = \frac{1}{(1+\varepsilon)q+1}.$$

Obierzmy teraz taką liczbę η , by $0 < \varepsilon < \eta < 1$, i przyjmijmy

$$u_n = (-1)^n [(1+\eta)q+1]^n.$$

Ciąg $\{u_n\}$ jest limitowalny metodą (E, q) do zera. Mamy bowiem

$$\begin{aligned} \tau_n &= \frac{1}{(q+1)^n} \sum_{v=0}^n \binom{n}{v} q^{n-v} (-1)^v [(1+\eta)q+1]^v = \\ &= \frac{1}{(q+1)^n} [q - (1+\eta)q - 1]^n = (-1)^n \left(\frac{\eta q + 1}{q+1} \right)^n \rightarrow 0, \quad \text{gdy } n \rightarrow \infty. \end{aligned}$$

Utwórzmy szereg

$$\sum_{n=0}^{\infty} (-1)^n [(1+\eta)q+1]^n c_n.$$

Szereg ten jest rozbieżny, gdyż w przeciwnym razie szereg potęgowy

$$(7) \quad \sum_{n=0}^{\infty} c_n x^n$$

byłby dla $|x| < (1+\eta)q+1$ bezwzględnie zbieżny. Tymczasem to jest niemożliwe, bo gdyby wybrać ξ tak, by

$$(8) \quad 0 < \varepsilon < \xi < \eta < 1,$$

to szereg (7) byłby bezwzględnie zbieżny dla $|x| = (1+\xi)q+1$, wbrew nierówności

$$\overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n| [(1+\xi)q+1]^n} = \frac{(1+\xi)q+1}{(1+\varepsilon)q+1} > 1,$$

wynikającej z (6) i (8). Stąd wynika, że jeżeli

$$\overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} > \frac{1}{2q+1},$$

to istnieją takie ciągi $\{u_n\}$, limitowalne metodą (E, q) , $q > 0$, że szereg $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$ jest rozbieżny; dowodzi to prawdziwości pierwszej części twierdzenia.

Twierdzenie nasze zostało tym samym udowodnione w zupełności.

Prace cytowane

- [1] S. Mazur, *Über lineare Limitierungsverfahren*, Math. Zeit. 28 (1928), str. 602.
 [2] W. Orlicz, *Zur allgemeinen Limitierungstheorie*, The Tôhoku Mathematical Journal 26 (1926), str. 233-237.

Ю. МЕДЕР (Штетин)

ПРИМЕНЕНИЕ ТЕОРЕМЫ МАЗУРА О МНОЖИТЕЛЯХ УСТРЕМЛЯЮЩИМ
 К ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЯМ ЛИМИТИРУЕМЫМ МЕТОДОМ
 ЭЙЛЕРА-КНОППА

РЕЗЮМЕ

В статье доказано теорему аналогичную той, которую доказал В. Орлич для метода Цезаря в статье [2].

Назовем последовательность $\{u_n\}$ лимитируемой к значению u методом Эйлера-Кнопфа порядка $q > 0$ или короче лимитируемой (E, q) к u , если существует такое конечное число u , что

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{(q+1)^n} \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} q^{n-k} u_k = u.$$

ТЕОРЕМА. Для сходимости ряда $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$, причем $\{c_n\}$ — заданная последовательность, а $\{u_n\}$ — произвольная последовательность лимитируемая (E, q) (при $q > 0$), условие

$$(1) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} \leq 1/(2q+1)$$

является необходимым, а условие

$$(2) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} < 1/(2q+1)$$

достаточным.

Теорема эта доказана на основании достаточного условия теоремы С. Мазура ([1], стр. 602, теорема III) и на основании известной теоремы с теории степенных рядов.

J. MEDER (Szczecin)

APPLICATION OF MAZUR'S THEOREM ON CONVERGENCE MULTIPLIERS
 TO SEQUENCES LIMITABLE BY THE EULER-KNOPP METHOD

SUMMARY

The author proves an analogical theorem to that proved by W. Orlicz for the method of Cesàro (in the paper [2]).

A sequence $\{u_n\}$ is said to be limitable to a value u by the Euler-Knopp method of the order $q > 0$, or, shortly, (E, q) -limitable to u , if there exists a finite number u such that

$$\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{1}{(q+1)^n} \sum_{k=0}^n \binom{n}{k} q^{n-k} u_k = u.$$

THEOREM. For the convergence of the series $\sum_{n=0}^{\infty} c_n u_n$, in which $\{c_n\}$ denotes the given sequence and $\{u_n\}$ denotes an arbitrary (E, q) -limitable sequence (for $q > 0$), the condition

$$(1) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} \leq 1/(2q+1)$$

is necessary, and the condition

$$(2) \quad \overline{\lim}_{n \rightarrow \infty} \sqrt[n]{|c_n|} < 1/(2q+1)$$

is sufficient.

The author proves this theorem basing himself on the sufficient condition of S. Mazur's theorem ([1], Satz III, p. 602) and on a known theorem concerning the theory of power series.
